

Bartók levelei Gombossy Klárához (1916) Egy életszakasz megkerülhetetlen forrásai¹

Az 1916-os háborús év kiemelkedő jelentőségű Bartók kompozíciós termése és egyáltalán zenei pályája szempontjából. A magyarországi és nemzetközi fogadtatásában egyaránt határkönek tekinthető *A fából faragott királyfi* balett még a háború előtt félrerakott fogalmazványát ekkor fejezi be, s készíti el a hangszerelés nagy részét. Ugyanakkor a megújuló komponálási kedvet egy sor kivételes mű, az op. 14-es Zongoraszvit, s mindenekelőtt a két dalciklus, az op. 15-ös öt dal Gombossy Klára és Gleiman Wanda verseire, valamint az op. 16-os Ady-dalok előzi meg és vezeti be. A korszak az egyik leggyéribben dokumentált időszaka Bartók életében; megismeréséhez a zeneszerző gyűjteményesen közreadott levelezésében szinte semmi támpontot nem találunk. Mindössze Denijs Dille közölt francia nyelvű tanulmányaiban elszórva részleteket a Bartók által 1915 végén, szlovák népdalgyűjtései kapcsán megismert, akkor középiskolás, verseket író Gombossy Klárának írt néhány leveléből. Bartók 1916. január 6. és augusztus 26. között Gombossy Klárának írt összesen 16 levele, illetve képeslapsorozata Dille hagyatékában fennmaradt másolatokon tanulmányozható a brüsszeli Királyi Könyvtár Zenei Gyűjteményében. Ezek a személyes hangú, tanító-oktató levelek kivételes betekintést engednek nemcsak az időszak fontos stílusfordulatot hozó kompozícióinak születésébe, hanem egyúttal Bartók gondolkodásmódjába is.

A szerző az op. 15-ös dalciklus, valamint a balett keletkezésével kapcsolatos legfontosabb adatokat ugyan e levelezés alapján egy korábbi tanulmányban közölte. (Lásd Vikárius László: „Intimations through Words and Music. Unique Sources to Béla Bartók’s Life and Thought in the Fonds Denijs Dille (B-Br)”, *Revue Belge de Musicologie/Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap* LXVII (2013), 179–217.) A jelen előadás a levelezésre, mint Bartók szépirodalommal, nyelvtanulással, a képzőművészettel, s mindenekelőtt a népzene gyűjtéssel kapcsolatos gondolatainak egyedülállóan beszédes dokumentumaira hívja fel a figyelmet.

¹ A 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum és Kutatócsoport által, A zene és a nagy háború címmel, 2014. november 27-én megrendezett konferencián elhangzott előadás tartalmi kivonata.